

12.5.2010

Dnro 587/4/09

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa

HUOSTAANOTTOON JA LASTENSUOJELUUN LIITTYVÄT ONGELMAT KUOPIOSSA (se- loste)

Äiti pyysi apulaisoikeusasiamiestä tutkimaan Kuopion sosiaali- ja terveyslautakunnan jaoston tekemää huostaanottopäätöstä, jolla hänen alle vuoden ikäinen lapsensa huostaanotettiin ja sijoitettiin sijaisperheeseen.

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin totesi, että hänellä ei ole mahdollisuutta puuttua viranhaltijan/viranomaisen ratkaisuun, joka on tehty lain mukaisesti ja viranhaltijalle kuuluvan harkintavallan nojalla. Sosiaalilautakunnan päätös huostaanottaa ja sijoittaa lapsi sen hetkisisissä olosuhteissa ensitilassa perhehoitoon oli tältä osin apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan tehty lain ja viranomaiselle kuuluvan harkintavallan nojalla.

Kantelukirjelmästä ilmeni, että äiti oli pitänyt virheellisenä, että viranhaltija oli tehnyt päätöksen lapsen huostaanotosta ja sijoituksesta lapsen täysi-ikäisyyteen asti. Sosiaalilautakunta vahvisti päätöksen sellaisenaan. Kuopion sosiaali- ja terveystieteiden keskuksen selvityksistä ilmeni, että äiti oli ollut usein yhteydessä lastensuojeluun ja pyytänyt päätöksen korjaamista sen keston osalta. Hänelle oli pyritty selittämään, että päätös on voimassa toistaiseksi ja päätöksessä on virhe päätöksen teon aikana olleen tietokonevirheen johdosta.

Oikeuskäytännössä on jo pitkään vallinnut yksimielisyys siitä, että lapsen huostaanotto ja sijoittaminen on tehtävä toistaiseksi. Korkeimman hallinto-oikeuden antaman päätöksen (KHO 28/1998) mukaan huostaanottaminen on lähtökohtaisesti väliaikainen toimenpide, joka tulee lastensuojelulain 20 §:n (683/1983) mukaisten edellytysten täytyttyä lopettaa.

Nyt voimassa olevan lastensuojelulain (417/2007) 47 §:n 1 momentin mukaan huostaanotto on voimassa toistaiseksi. Kun 40 §:n mukaista huostassapidon ja sijaishuollon tarvetta ei enää ole, 13 §:n 1 momentin mukaan määräytyvän viranhaltijan tulee tehdä päätös huostassapidon lopettamisesta lapsen asioista vastaavan sosiaalitoimikunnan valmisteltua asian. Huostaanoton edellytysten lakkaamisesta huolimatta huostassapitoa ei kuitenkaan saa lopettaa, jos lopettaminen on 3 momentissa tarkoitettulla tavalla selvästi vastoin lapsen etua. 4 momentin nojalla huostaanotto lakkaa, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

Virhe korjattiin kantelun vireillä ollessa sosiaalitoimessa hallintolain 51 §:n ja 52 §:n nojalla siten, että huostaanottopäätöksen päättymispäivämäärä on poistettu ja huostaanottopäätös on voimassa huostaanottopäivästä lukien toistaiseksi. Selvityksen mukaan asiasta oli informoitu äitiä puhelimitse ja hänelle on lähetetty korjattu päätös tiedoksi saantitodistuksella.

Apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan Kuopion sosiaali- ja terveystieteiden keskuksen tulee tuntea hallintolain asiakirjan korjausta koskevat lainkohdat eikä teknisiin ongelmiin vetoaminen ole hyväksyttävää asiakkaan pyytäessä korjaamaan virheellisen päätöksen. Menettelyn moittit-

tavuutta lisäsi se, että yksinkertaisen virheen korjaamiseen on kulunut vuosia. Kyse on ollut huostaanotetun lapsen äidin kannalta merkittävästä ja epävarmuutta tuottavasta asiasta.

Lapsen äiti oli ollut harmistunut lapsensa vastaavan sosiaalityöntekijän jatkuvaan vaihtumiseen, koska hän oli joutunut aloittamaan asian selvittelyn uuden työntekijän kanssa aina alusta ja kertaamaan huostaanottoon liittyviä tapahtumia ja tuntemuksiaan. Myös huoltosuunnitelman/asiakassuunnitelman neuvottelupöytäkirjojen toimitus oli ollut hänen kertomansa mukaan hidasta.

Kuopion sosiaali- ja terveyskeskuksen selvityksessä myönnetään, että kantelun ajankohtana pohjoisessa lapsiperheyksikössä sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on ollut suurta. Alueella on 8,5 sosiaalityöntekijän virkaa ja mm. viimeisen vuoden aikana näitä virkoja on hoitanut 20 eri sosiaalityöntekijää. Lapsen asiasta on vastannut sijaishuollon aikana yhteensä kuusi sosiaalityöntekijää parin vuoden aikana. Selvityksen mukaan työntekijöiden suuret asiakasmäärät ja työntekijöiden vaihtuvuus ovat aiheuttaneet asiakassuunnitelmien kirjauksissa jopa kuukausien viiveitä.

Organisaatiomuutoksen myötä 1.7.2009 lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on sijaishuoltoyksikössä, joten alueen työntekijävaihdokset eivät enää selvityksen mukaan vaikuta asioiden hoitoon yhtä suuresti.

Apulaisoikeusasiamies piti huolestuttavana sosiaalityöntekijöiden suurta vaihtuvuutta lastensuojelutyössä, joka jo luonteeltaan vaatii pitkäjänteisyyttä varsinkin asioitaessa perheiden kanssa, jossa lapset on huostaanotettu. Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 4 § mukaan sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa. Apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan tämä oikeus ei ole toteutunut, jos 3–4-vuotiaan lapsen asiaa on hoitanut jo kuusi lastensuojelun sosiaalityöntekijää. Koska asiaa on jo pyritty korjaamaan organisaatiomuutoksella, apulaisoikeusasiamies Sakslin piti riittävänä, että hän kiinnitti Kuopion sosiaali- ja terveyskeskuksen huomiota asiaan.

Huostaanoton alkaessa voimassa olleen lastensuojeluasetuksen 4 §:ssä ja nyt voimassa olevan lastensuojelulain 30 §:ssä säädetään entisen huoltosuunnitelman ja nykyisen asiakassuunnitelman merkityksestä lastensuojelussa. Tämän suunnitelman perusteella seurataan lastensuojelun toimien vaikutuksia ja asetetaan tavoitteita sijaishuollolle, sovitaan lasten ja vanhempien tapaamisista ja suunnitellaan valtaosissa tapauksista myös perheen jälleenyhdistämistä. Suunnitelman laativat lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, lapsen huoltaja ja sijaisvanhemmat yhdessä. Kyse on apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan kaikkien osapuolten oikeusturvan kannalta erittäin merkittävästä lastensuojelun dokumentoinnista.

Hyvä hallinto edellyttää, että viranomainen toimittaa asiakassuunnitelman oma-aloitteisesti huoltajille ilman aiheetonta viivytystä. Kuopion sosiaali- ja terveyskeskus on myöntänyt, että asiakassuunnitelmien lähettämässä lapsen äidille on tapahtunut jopa kuukausien viiveitä. Menettely on apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan ollut perustuslain 21 §:n ja hallintolain 23 §:n vastaista ja siten moitittavaa.